

РОЛЯТА НА БЪЛГАРИЯ ПРИ ФОРМИРАНЕ БЮДЖЕТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Докт. Галя Георгиева
СА „Д. А. Ценов” – гр. Свищов

***Резюме:** Безспорната икономическа, политическа и социална обвързаност между страните-членки на Европейския съюз (ЕС), обусловена от процесите на солидарност и взаимодействие, изисква внимателна оценка на ползите и рисковете за всяка от тях и предопределя необходимостта от анализ на европейското икономическо сътрудничество. Настоящата разработка е посветена на изключително актуалната тема напоследък, а именно какво печелим или губим от членството си в най-голямото икономическо пространство в света. Обект на анализ е ролята на България в процеса на формиране на бюджета на ЕС. Изследвани са приходите и разходите, като ключови показатели, предопределящи икономическото развитие и прогрес на Съюза като цяло.*

***Ключови думи:** Европейски съюз, бюджет, приходи, разходи*

Въведение

Смело може да се твърди, че Европейският съюз (ЕС) се причислява към шедьоврите на съвременната цивилизация, по отношение на икономическото сътрудничество между участващите страни. В действителност от началото на своето съществуване той се превръща в център на международните отношения и процеси. Нарастващото значение на ЕС, като най-голямото икономическо интеграционно пространство в света го определя, като ключов фактор за успех на членуващите страни. Като част от тази общност, България е изправена пред редица предизвикателства, преодоляването на които ще спомогне за превръщането ѝ в равноправен член, чрез догонване на европейските нива на развитие и в същото време ще спомогне за ограничаване на негативните ефекти от глобалната икономическа криза. От своя страна постигането на интегрираност и достъпът до огромен по мащаб финансов ресурс има своята цена – индивидуалната вноска на страните-членки в бюджета на ЕС.

Актуалността на избраната тема се обуславя от икономическата и социалната обвързаност между страните-членки, в това число и България. Темата за бюджета на ЕС е изключително дискутирана напоследък, а фокуса се насочва най-вече върху постигането на справедливост и намаляване на рисковете за страните-членки. Начинът, по който се изгражда бюджетът на ЕС, предполага, че винаги има страни, които внасят повече средства, отколкото получават, т.нар. „нетни донори” и страни, които получават повече средства, отколкото внасят – „нетни бенефициенти”. Донорите неизменно са сред по-богатите страни в западната част на Европа, а бенефициентите – сред по-бедните в източната част, между които и България.

В този ред на мисли излизането на Великобритания от ЕС, като най-големия нетен донор на съюза, предопределя в още по-голяма степен необходимостта от анализ на ползите и загубите от членството ни. Със сигурност приемането на България в Европейския съюз е добра перспектива в интегрирането на страната сред развитите европейски държави и означава постепенно споделяне на напредъка и благоденствието, което те са постигнали. Членството ни е свързано с много ползи и разходи от макроикономическа гледна точка, но като най-съществен ефект може да се определи създаването на условия за повишаване на икономическата стабилност и растеж. От важно значение е също така и финансовата подкрепа от бюджета на Европейския съюз, насочена към процесите на синхронизиране на законодателството.

Подчертаната значимост на бюджета на ЕС изисква анализиране начина, по който се формира приходната и се управлява разходната част. Правната уредба на приходната част на бюджета на ЕС е застъпена в т. 1 от чл. 269 на Договора за учредяване на Европейската общност¹, според който една от отличителните черти на ЕС, в сравнение с други международни организации е системата на финансиране на дейността ѝ. Историческата хроника на развитието през годините се характеризира със значителни промени - от финансиране единствено чрез вноски на държавите членки, през финансиране изцяло от собствени източници (първоначално само с традиционни собствени ресурси, а по-късно се включва и нов източник - ресурс на база ДДС), до настоящата система, съчетаваща главно приходи от три източника, както следва: традиционни собствени ресурси, ресурс на база ДДС и ресурс на база БНД.² Любопитно е да се подчертае, че ЕС разполага с още един източник на собствени ресурси, включен в категорията други източници на приходи, като например данъци върху заплатите на

¹ Виж повече: Договор за учредяване на Европейската общност, 26.03.1957 г.

² <http://www.minfin.bg/bg/page/882>

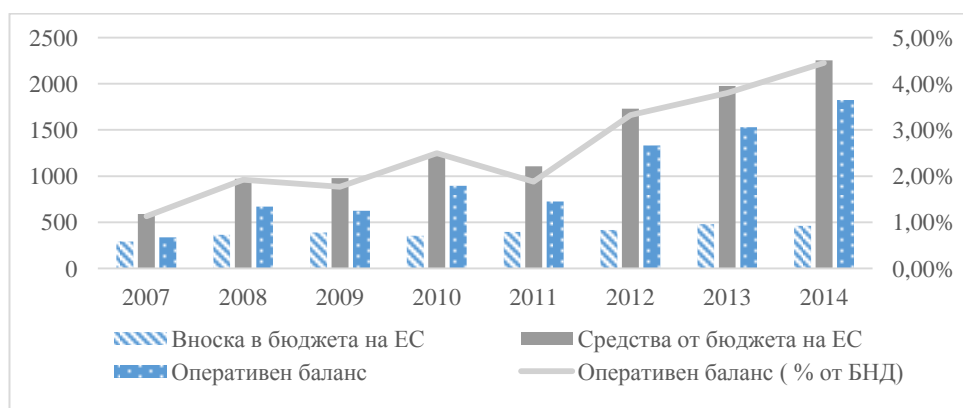
служителите на ЕС, вноски по определени програми от държави извън ЕС и глоби. Ролята на този източник е символична и възлиза на около 1% от общите постъпления в бюджета. В това отношение най-висок е дялът на финансовите ресурси на база брутен национален доход (БНД) – около 104 5478 млн. евро или 75%. Значително по-малко са приходите от ДДС – 18 264 млн. евро (13%) и от традиционни собствени ресурси – 16 701 млн. евро (12%). По данни от Министерство на финансите, националната вноска на България в бюджета на ЕС за 2015 г. възлиза на 398 400 649 евро или 0.32% от общата сума на националните вноски на всички 28 държави членки (122 812 643 006 евро). В същото време за 2015 г. са предвидени традиционни собствени ресурси от България в размер на 63 300 000 евро.

Принципът на равенство между разходите и приходите е основен фундамент при формирането на бюджета на ЕС. Логиката му се изразява във формиране на приходната част въз основа на прогнозните разходи, а излишъците да бъдат прехвърляни към бюджета за следващата година. По своя замисъл, бюджетът на ЕС и националните бюджети имат допълващи се цели - средствата от бюджета на ЕС се насочват към области, които могат да доведат до създаване на добавена стойност.

Разходната част на бюджета е разделена между различни програми, като няколко от тях формират по-голямата част от разходите. Малко над 1/3 финансират програми за развитие на природни ресурси (от тях 44 млрд. евро земеделски фонд и 11 млрд. евро за развитие на селските райони), малко под 1/3 – икономически, социални и териториални кохезионни програми (от тях 52 млрд. евро за инвестиции в растеж и създаване на работни места). Останалите разходи са за конкурентоспособност (13 млрд. евро), издръжка на европейската администрация (8 млрд. евро) и различни партньорски програми извън ЕС (7 млрд. евро). При прегледа на разходната част на бюджета трябва да се има предвид, че това разпределение не важи за различните държави-членки. Докато в България сумите от земеделските и кохезионните програми са относително равни, Полша усвоява над два пъти повече от кохезионните фондове, а Франция около два пъти повече от земеделските.

Интерес представлява какво е разпределението на получените вноски на България от началото на членството до момента от и в бюджета на ЕС, онагледено на фигура 1. Анализът в периода 2007-2014 г. показва, че от приемането ни в ЕС, вноската на страната в евробюджета постепенно нараства от 291 млн. евро през 2007 г. до 461 млн. евро през 2014 г., като най-висока е през 2013 г. – 478 млн. евро. По

отношение на разходите от бюджета на ЕС (предоставена помощ на нашата страна) се наблюдава нарастване от почти четири пъти през същия период, от 591 млн. евро през 2007 г. до 2,25 млрд. през 2014 г. Значителният дисбаланс между вноската и усвоените средства на страната я поставя и на едно от първите места в Европа по оперативен баланс, който нараства от 1,13% от БНД през 2007 г. до 4,45% през 2014 г.

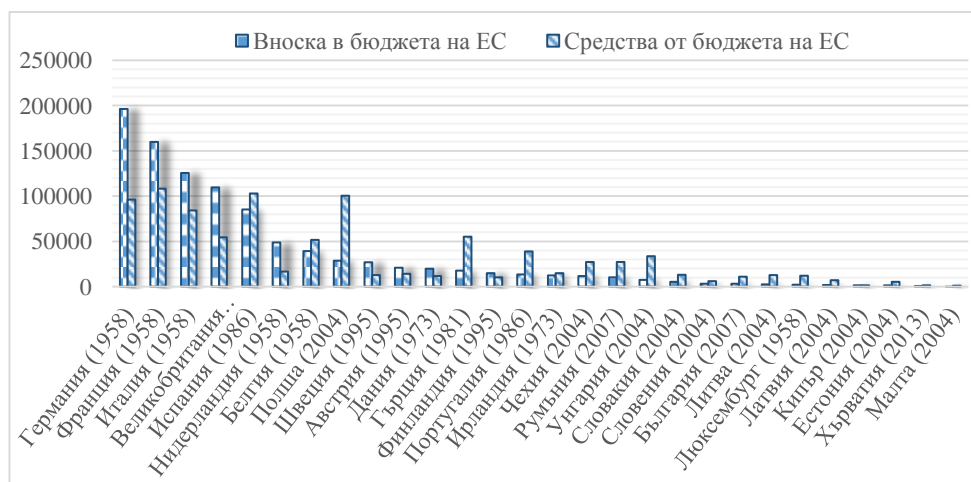

Фиг. 1. Вноски на България в и от бюджета на ЕС 2007-2014 г.³

България е една от страните в ЕС, които получават повече средства от бюджета на съюза, отколкото внасят в него, като тенденцията се запазва и през следващия бюджетен период (2014-2020 г.). Ползите от членството в ЕС не се ограничават само с усвояването на финансови средства, а включват и допълнителни положителни ефекти, каквито са икономическата интеграция, ползите, свързани с общия вътрешен пазар, свободата на движение и приложимостта на европейското законодателство. Някои от ползите, сред които мир, политическа стабилност, сигурност и свобода на живот, работа, учене и пътуване навсякъде в Съюза, не могат да бъдат измерени количествено. В интерес на анализирания проблематика е проследяване на съотношението между внесените и получените средства за периода 2007-2014 г. на всички страни-членки. По този показател, лидер във финансирането на бюджета на ЕС през целия период се явява Германия. Характерна особеност при нея е, че от 2007 г. насам средствата получавани от страната почти не се променят (между 11 и 13 млрд. евро годишно), докато вноските ѝ в бюджета на ЕС се увеличават от 21,7 млрд. евро през 2007 г. на 29,1 млрд. евро през 2014 г. Така оперативният баланс

³ <http://www.minfin.bg/bg/page/883>

на Германия (разликата между внесените и получените средства) достига минус 15,5 млрд. евро. За периода 2007-2014 г. Германия внася общо два пъти повече средства (196 млрд. евро), отколкото получава (96 млрд. евро). По подобен начин стоят нещата и при останалите страни донори – Италия, Франция, Холандия и Великобритания.

Фиг. 2. Общо вноски получени в и от бюджета на ЕС 2007-2014 г.⁴

Сходна тенденция, но в обратна посока се наблюдава при бенефициентите, в това число и България. Страните, шампиони по усвояването на евросредства са Полша, успяла да увеличи положителния си баланс почти три пъти - до 13,7 млрд. евро, и Унгария – почти четири пъти. Освен посочените, Гърция също е сред страните, които получават няколко пъти повече отколкото внасят в бюджета на ЕС. Единствените държави, които през разглеждания период преминават от групата на донорите към тази на бенефициентите, са Кипър и Люксембург. По данни от Европейската комисия относно сравнението на оперативния баланс като процент от БНД през 2014 г. най-голям положителен ефект се наблюдава при Унгария (+5,64%), България (+4,45%) и Литва (+4,38%), а най-осезаеми са загубите в Холандия (-0,71%), Германия и Швеция (-0,52%).

Анализираната емпирична информация дава възможност да бъдат изведени следните констатации, а именно:

- ❖ Влизането на България в ЕС е важна и необходима стъпка, свързана с извличане на много ползи и икономически ефекти, но също така и с много реформи и рискове. Като съществени и най-

⁴ http://ec.europa.eu/budget/figures/2007-2013/index_en.cfm

големи ползи от членството ни в ЕС са възможностите за свободно движение на хора, стоки и капитали, гарантиране на добра законова рамка в съответствие с тази на Европейския съюз, както и възможностите за финансиране от европейските фондове.

❖ Въпреки това, страната остава най-бедната в ЕС, което налага по-обстояен обзор на проблемите и ясно очертана посока, в която България трябва да поеме, променяйки начина на своята икономическа и фискална политика, определяне на приоритети и отстояване на позиции при планиране на следващия програмен период, което ще спомогне за по-бързия ѝ напредък.

В заключение би могло да се обобщи, че глобалната финансова криза разкрива наличието на съществени проблеми в много европейски страни. Тя ясно показва колко силно зависими една от друга са икономиките на страните-членки на ЕС. По-добрата координация на икономическите политики би спомогнала за разрешаване на тези проблеми и за засилване на социално-икономическото развитие на по-слабите страни, в това число и България. Във връзка с това бюджетът на ЕС може да бъде определен като ключов компонент, който дава възможност на страните-членки да инвестират и отново да получават средства, в съответствие с целите на европейската икономическа интеграция.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бонева, Св. Европейска икономическа интеграция: бюджет и бюджетна политика на Европейския съюз. Университетско издателство „Стопанство”, София, 2011.
2. Лилова, Р., Симеонов, С., Радулова, Р. Бюджет и бюджетна политика. АИ „Ценов”, Свищов, 2015
3. Шикова, И. Политики на Европейския съюз. Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, София, 2011
4. Европейска комисия. Поглед върху бюджета на ЕС, 2010
5. Договор за учредяване на Европейската общност, 26.03.1957 г.
6. <http://www.minfin.bg/bg/page/882>
7. https://europa.eu/european-union/topics/budget_bg
8. <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>